

CHARLES BURNETT

EL *KITĀB AL-ISTĀMĀTIS* I UN MANUSCRIT BARCELONÍ
D'OBRES ASTROLÒGIQUES I ASTRONÒMIQUES

L'any 1981 vaig publicar una breu nota al «Journal of the Warburg and Courtauld Institutes» en la qual descrivia diversos textos que suggerien que una important obra aràbiga sobre la màgia astrològica —el *Kitāb al-Istāmātis*— era coneguda dels llatinistes almenys des del segon quart del segle XII.¹ En aquella mateixa nota feia referència a un fragment de l'única traducció al llatí de l'obra que jo coneixia en aquell moment. Aquest fragment figura al ms. 3854 de la col·lecció Sloane de la British Library, que cal datar dins el segle XV, tenint en compte que conté els darrers contes de les *Facetiae* de Poggio Bracciolini (escrites entre el 1430 i el 1453). Després de la publicació de la meua nota, he descobert un fragment d'una altra traducció de la mateixa obra en un manuscrit que ha estat a Barcelona almenys des del segle XV i que fou escrit probablement a començaments d'aquell segle. En aquest article em proposo de descriure aquest manuscrit, que conté algunes obres insòlites, i editar el fragment del *Kitāb al-Istāmātis* que inclou juntament amb el principi del fragment del ms. 3854 de la Sloane.

Es tracta del ms. 634 de la Biblioteca de Catalunya, de Barcelona, pertanyent a la col·lecció Dalmaes, que inclou exclusivament manuscrits barcelonins. És un manuscrit en vuitè consistent en 91 folis disposats en set mans. La majoria de les mans es divideixen en vuit bifolis, el més extern i el més intern dels quals són de vitella i els del mig de paper. El text és escrit a una columna i inclou copiosos diagrames i taules.

L'ús del manuscrit per part de catalanoparlants és evident per les

1. *Hermann of Carinthia and the Kitab als-Istāmātiġs*, «Journal of the Warburg and Courtauld Institutes», 44 (1981), 166-169. El ms. corresponent en el còdex Sloane és descrit a la p. 168.

notes del penúltim full de guarda (foli 91v). Aquestes ens parlen d'una compra (probablement la del manuscrit mateix) per cinc morabatins, el novembre de 1446. A peu de pàgina semblen constar els noms, castellà i català, dels venedors (?) —*petrus alvero sindicus* (?) e *simon* (?) *puig*— i del mercader —*aristotill pau mercader*—; i el nom del presumpte propietari apareix immediatament sota aquests dos noms: *Iohan bonares ho benavares*, Joan Bonarès o Benavarrès. Al centre de la pàgina hi ha una taula de l'any 1479, escrita íntegrament en català: una llista de dates seguida dels noms dels dies de la setmana amb llur ordre dins la setmana, l'hora i el minut del dia, i els signes i graus corresponents a aquestes indicacions cronològiques. L'última columna, en blanc, duu el títol de *coniunctio*, encapçalament que deu indicar que la taula tracta de les conjuncions del sol i la lluna, o les aparicions de la lluna nova en un període de deu mesos, per bé que els valors catalans no coincideixen exactament amb els temps i longituds reals establerts per Herman Goldstine a *New and Full Moons 1001 B.C. to A.D. 1651*, p. 207.

No podem identificar més mots catalans en els textos del manuscrit, si bé alguns dels mots llatins que semblen ésser exclusius d'aquest manuscrit poden mostrar certs trets catalans pel que fa al vocabulari i a l'ortografia. El responsable material dels mots catalans del foli 92v ho és també de la data (1486) anotada al marge de les taules astronòmiques del foli 55r. Una mà aparentment posterior ha intentat una mena d'«endevinació pel nom» (onomància) al foli 78v, utilitzant els noms Ambrosius i Catharina, Thomas i Francina, que podrien ésser formes llatinitzades de noms de fonts típicament catalans.

El manuscrit no és una còpia de luxe. Es tracta d'un llibre de notes per a ús d'astròlegs aficionats o professionals i, com a tal, confús i gens fàcil de descriure. Deixant de banda, de moment, les gloses i material addicional inserit en folis buits i espais en blanc, el manuscrit consisteix en una sèrie d'obres escrites per una sola mà:

1. Folis 2v-14v [Iohannes de Sacrobosco] *Tractatus Spera*. Una molt corrent introducció elemental a l'astronomia, descrita minuciosament en L. Thorndike, *The Sphere of Sacrobosco and its Commentators* (Chicago 1949). En aquest manuscrit l'obra és precedida (en el foli 2v) i seguida (en els folis 14r-14v) d'uns diagrames que il·lustren el text, un

dels quals té uns elements mòbils que expliquen el funcionament dels eclipsis.

2. Foli 15r-26v, Rabi Abraam, *De prima forma cursus planeta-rum*. Aquesta és l'obra que inclou un extens passatge del *Kittāb al-Iṣṭāmūṭis*, del qual tractarem detalladament més avall.

3. Foli 27r. *Quando luna intrat quodlibet signum quis efectus* [sic] *sequetur*. Versa sobre les sagnies segons la posició de la lluna en els signes del zodíac. Un text molt corrent, extractat del *Regimen sanitatis Salernitanum*, edició de Salvatore de Renzi, «Collectio Salernitana», 5 (Nàpols 1859), p. 40.

4. Foli 27r-v. Segueixen dos tediosos paràgrafs sobre astrologia, que comencen «*Predictorum signorum quedam sunt mobilia...*» i «*Aries in capite de prima triplicitate, masculinum*» (sota el títol *De qualitatibus et naturis signorum*).

5. Entre els folis 27 i 28 han estat suprimits quatre folis. Les gloses que encara s'hi poden llegir assenyalen que eren de tema astrològic.

6. Foli 28r. a) Un cercle de la vida i la mort, correntment anomenat «esfera de Pitàgores» (vid. E. Wickersheimer, *Figures médico-astrologiques des IXe, X^e et XIe siècles*, «Janus», 19 [1914], ps. 1-21).

b) Un cercle que il·lustra les relacions entre els signes del zodíac. El primer signe mòbil, Àries, és *ascendens* i associat al foc; el títol del segon signe mòbil ha quedat retallat en ésser retallat el foli; el tercer, Libra, és *descendens* i associat a l'aigua; el quart, Capricorn, és *aug.* (*augmentans?*) i associat a l'aire. Els signes mòbils, fixos i dobles són qualificats, de manera més aviat insòlita, de *cavilla*, *propinquus* i *cadens*, respectivament. *Cavilla* apareix als textos llatins medievals amb el sentit de «taló».

7. Foli 28v. a) Un breu extracte d'onomància zodiacal.

b) Una taula que il·lustra la situació aproximada de la lluna en l'eclíptica cada dia de cada mes.

8. Foli 29r. Una versió més detallada de la taula de 7b), anomenada en el cànon *Tabula magistri Petri de Dacia de loco lune inveni-endo*.²

2. Aquesta taula és publicada, a partir d'altres ms., a F. Saaby PEDERSEN, *Petri Philomenae de Dacia et Petri de S. Audomaro Opera Quadrivilia*, vol. 1 (Copenhaguen 1983), p. 360.

9. Folis 29v-31r: són buits, excepte alguns apunts posteriors.
10. Foli 31v. Una taula de latituds i longituds d'alguns estels fixos.
11. Folis 32r-40v. *Liber de scientia astrolabii a magistro Iohanne interprete de arabico in latinum translatus, in quo sunt .xl. capitula* (Joan de Sevilla, *De l'astrolabi*; L. Thorndike i P. Kibre, *Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin*, col. 454).
12. Folis 41r-47v [*Profatius Iudaeus, Quadrans novus*]. *Incipit tractatus Perfecti Judei de Marcilia super quadrante translatus de ebraico in latinum a magistro Ermengauda Blasini secundum vocem eiusdem apud Montem Pesulanum*. Aquesta traducció és de l'any 1290 (vid. Thorndike i Kibre, *op. cit.*, col. 1300).
13. Folis 48r-78r, Cànon (48r-54r) i Taules (54r-78r) del moviment del sol i de la lluna. El cànon porta per títol *Declaratio tabularum infra sequencium quibus cognoscitur eclipsis solaris et lunaris*, i comença: «*Quia scientia mathematicalis inter alias scientias est singularis*». Hi són citats Ptolemeu i «*ille egregius doctor rabi moyses in libro iudiciorum sanctificationis mensis*» (és a dir, Moisès Maimònides, *De la santificació de la lluna nova*), i l'any de partida de les taules és el 1362. Aquestes són les taules per al meridià de Perpinyà confeccionades per Jacob Poel (Bonjorn) l'any 1361 (de les quals tracta Lynn Thorndike a «*Isis*», 34 [1942], ps. 6-7, i «*Isis*», 35 [1943], p. 410). Al foli 51v el copista traeix el seu vernacle en escriure *cauculatione* per *calculatione*.
14. Foli 78v. Foli originàriament en blanc, seguit d'uns quants folis més que han estat tallats.
15. Foli 79r. Final d'un tractat d'astrologia, formalment semblant a les obres sobre els nadius de cada casa lunar en el *Liber Alchandreï* (París, BN 17868, folis 6r-8v) i a l'editat per Emanuel Svenberg a *Lunaria et Zodiologia Latina* (Göteborg 1963), ps. 45-59.
16. Folis 79v-83v, *Centiloquium Ptolomei: Scientia stellarum ex te et illis est...* Aquesta és la versió de l'estès *Centiloquium* falsament atribuïda a Ptolemeu, i feta per Plató de Tívoli, actiu a Barcelona el segon quart del segle XII.
17. Folis 84r-87v, *Tractatus Davidis Iudei: Quia ut dicit Tolomeus in Centiloquio, vultus huius seculi sunt vultibus celestibus similes*. Aquesta obra, que no és esmentada en el catàleg de Thorndike i Kibre, és explícitament destinada als metges que necessiten saber astrologia per a l'exercici de llur professió: «*tractatum... de hiis que indiget medi-*

*cus cotidie in dando laxativa, ciropos, et vomitia et in faciendo flebotomias...»*³

18. Folis 88r-90r. Dues taules, una que mostra diversos conjunts d'atributs dels signes del zodíac; i una altra amb els atributs corresponents dels planetes. Aquestes taules, tenint en compte que inclouen les parts del cos i les malalties relacionades amb cadascun dels signes zodiacals i amb els planetes, constitueixen un apèndix de l'obra anterior.

De totes aquestes obres, els nús. 2, 15, 17 i 18 no han estat identificades en cap altre manuscrit. Cal remarcar que moltes de les obres compreses en el manuscrit són escrites o relacionades amb astròlegs jueus. Així, el núm. 2 és d'un tal rabí Abraam, i el núm. 12 de Profatius Iudæus (o Ya'aqob ben Mahir ibn Ṭibbōn). El núm. 13 és obra del jueu Jacob Peol, i parla de Maimònides amb gran deferència. El núm. 16 és una traducció per part de Plató de Tívoli, l'estreta relació del qual amb Abraham bar Ḥiyya és ben coneguda.⁴ I el darrer autor del manuscrit, que cita aquesta versió del *Centiloquium*, és David Iudæus. Els textos d'onomància més comuns tenen origen hebreu, com el tenen els primers textos occidentals sobre les fases lunars. El més impressionant és que semblen haver estat emprades les lletres de l'alfabet hebraic per a la numeració de les taules, si bé la majoria d'aquestes lletres han quedat totalment o parcialment tallades en ésser retallats els folis. Al marge superior del foli 71v, dins de les taules, ha quedat escapçada una frase formada, almenys, per deu caràcters hebraics.

El copista del manuscrit (o bé el del seu model) devia voler exercir alguna influència judaica beneint els diversos autors en l'èxplicit amb fórmules típicament cristianes:

Foli 13v. «*Explicit spera Iohannis de sacrobosco qui in pace requiescat, Amen.*»

Foli 40v. «*Explicit liber practice astrolabii. Benedictus sit dominus deus ihesus Christus Amen.*»

3. El contingut és breument descrit i situat en el seu context en el meu article *Astrology and Medicine in the Middle Ages*, «Bulletin of the Society for the Social History of Medicine», 37 (1985), ps. 16-18.

4. Vid. C. H. HASKINS, *Studies in the History of Mediaeval Science* (Nova York 1927²), p. 11.

Foli 54r. Els cànons acaben amb una pregària, probablement de l'autor, que és ambivalent per a cristians i jueus: «*Et facit relucere faciem eius cum illo lumine quod dedit ei deus benedictus, qui est lux perfecta, fortis et continua, ex cuius habundancia relucent tenebre, ut dixit Propheta: Terra illuminata est, gloria eius. Dominus deus sabbaot revertere nos et reluce faciem tuam, et salvi erimus. Amen.*»

Foli 87v. La declaració amb la qual David el jueu acaba la seva obra és expressada en termes cristians: «*Totum tamen est in potestate dei qui est medicus omnis carnis, et est magus et faciens mirabilia magna solus, et nullus alius ab ipso, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.*»

No solament moltes d'aquestes obres són escrites per astrònoms jueus, sinó que aquelles de les quals podem determinar el lloc de composició provenen de la regió catalano-provençal. Plató de Tívoli i Abraham bar Hiyya treballaren a Barcelona. Ermengaud de Blaise féu la seva traducció a Montpeller. La família Tïbbôn desenvolupà la seva activitat en diverses viles provençals; i Jacob Poel (Bonjorn) confeccionà taules per a Perpinyà i Barcelona. Encara seria possible una relació més estreta entre aquestes obres i el rei d'Aragó, Pere el Cerimoniós, que encarregà les taules de Barcelona.⁵

Un assidu glossador s'ha llegit la major part del manuscrit, fent-hi anotacions amb una lletra menuda i clara en data no gaire allunyada de la del copista principal. Aquestes notes són fonamentalment de tema astrològic, però mostren també un interès considerable per la mitologia clàssica (p. ex., l'*excursus* sobre Saturn al foli 23v), i cita Isidor i el Preste Joan. De les anotacions fetes en català per una mà posterior ja n'hem parlat més amunt. Hi ha altres notes en llatí als folis 65r-v que esmenten l'any 1506.

El qui podria ésser el primer copista escriu davant de la taula del foli 6v: «*in an]no .mccccxiiii. servit hec tabula.*» És a dir, «aquesta

5. Que un nombre considerable d'obres de màgia i astrologia s'han conservat en la Col·lecció Reial ho demostra l'inventari dels llibres del rei Martí d'Aragó († 1410), editat per J. MASSÓ I TORRENTS, *Inventari dels béns mobles del rey Martí d'Aragó*, «Revue Hispanique», 12 (1905), 413-590. El doctor Jaume Riera ha tingut l'amabilitat de cridar-me l'atenció sobre aquest article.

taula serveix per a l'any 1414». Una data de començaments del segle xv s'adiria amb el tipus d'escriptura que presenta el manuscrit.⁶

Tenim, doncs, un manuscrit d'obres astrològiques, moltes d'esrites per jueus, compilat cap a començaments del segle xv i potser venut a un mercader jueu per uns tals Pedro Alvaro i Simó Puig l'any 1446 i comprat per un tal Joan Benarès, el qual podria haver-hi fet unes anotacions en català per a l'any 1479. Ell o els seus successors encara utilitzaven el manuscrit a principis del segle xvi.

El text sobre el qual desitjo cridar l'atenció és la segona obra del manuscrit. El text dels folis 15r-26v té l'aspecte d'ésser una sola obra. El material, però, es pot dividir en tres categories molt diferenciades, com veurem, i el màxim que podem dir és que un sol autor ha aplegat capítols de tres fonts diferents en un intent desencertat de compondre una introducció a l'astronomia i l'astrologia. La primera font és indicada en el títol del primer capítol: «*secundum rabi abraam de prima forma cursus planetarum.*» Hom pensa immediatament en Abraham ibn 'Ezra, l'exegeuta i científic jueu nascut a Tudela pels volts del 1090; però les tres obres en les quals podríem esperar de trobar el contingut dels capítols següents, els seus *Liber introductorius (Principium Sapientiae)*, *Liber de rationibus* i *Liber de fundamentis tabularum astronomicarum*, no contenen el material requerit. Procedents de la mateixa font, hi ha cinc capítols sobre el curs dels planetes: l'inici d'una *Theorica planetarum*. El primer comença: «*Declaratum est in libris antiquorum philosophorum quod figura universalis omnium celorum est figura sperica.*» L'autor s'hi planteja un problema: si l'astronomia es basa en la filosofia natural i, per tant, tot moviment circular hauria d'ésser uniforme, perquè els planetes semblen moure's ara més ràpids, adés més lents? La geometria hi dóna la resposta per mitjà d'uns cercles excèntrics i epicíclics, els quals donen els dos paradigmes (*formae*) del moviment dels planetes. El primer capítol és dedicat a la descripció de la primera *forma*, i el segon a la de la segona. Al tercer capítol, l'autor decideix que la millor manera d'explicar el moviment del Sol és en termes del paradigma excèntric; i en els capítols quart i cinquè es

6. El doctor Jaume Riera considera que aquest manuscrit fou escrit a la fi del segle xiv i no sembla fet per una mà catalana. L'origen català de les notes del segle xv, tanmateix, és indiscutible.

descriuen els moviments, més complexos, de la Lluna. Tot plegat és molt elemental i amb prou feines és digne de la ploma d'Abraham ibn 'Ezra. I l'autor escriu en un llatí, a més, artificios i poc idiomàtic. L'ús sistemàtic de la partícula *super* en lloc de *de* sembla insinuar que l'autor pensava en la forma vernacla (cf. castellà i català «sobre»); però allò que jo no veig clar és si l'ús de frases insòlites com la següent implica precisament això:

Foli 17r. «*Tu non potes stare super proportione cursus solis equalis, nisi prius investigates numerum dierum anni eius.*» Això, en un llatí més «correcte», hauria de dir: «*Non poteris rationem uniformis solis cursus invenire, nisi prius numerum dierum anni solis investigaveris*»; però en català la frase fóra així: «Tu no pots entendre sobre la porporció del curs igual del sol, si primer no investigues el número dels dies del seu any.»

La influència vernacla en el text llatí es manifesta també en l'ús habitual de les consonants simples en lloc de les geminades (*mitit, afert, aflagunt, mitet*) i en l'ús de mots no clàssics, com ara *bladus* 'blat', *baro* 'home' i *cavilla* 'signe mòbil'.

Al foli 22v, el tema passa de la teoria planetària al còmput. Un capítol sobre les divisions del temps («*De multiplicacione et diminutione numeri temporum et dierum*»), basades no pas en el sistema sexagesimal, conegut d'ençà de la introducció de les obres aràbigues en el segle XII, sinó en el vell sistema d'àtoms, moments, parts, minuts, punts i hores, descrit per Beda i Isidor, és seguit d'un paràgraf sobre el curs de la Lluna on s'utilitzen aquestes unitats.

El tercer apartat de la compilació comença al foli 23r amb un capítol titulat «*De naturis et proprietatibus planetarum*». Aquest capítol és seguit d'un altre, «*De amicitia vel inimicitia planetarum*», que s'acaba bruscament al foli 26v sense cap explícit i que correspon a un apartat de l'obra que abans he esmentat amb el nom de *Kitāb al-Isṭāmātis*.

En la literatura àrab hi ha moltes obres amb títols que ens sonen semblants, totes amb el mateix tema, sovint disposades en diferents seqüències i redactades amb estils diversos, però sistemàticament atribuïdes a Hermes. Que rere els textos aràbics hi hagi un document original grec o siríac que hagués expressat amb anterioritat aquest material hermètic, això encara està per descobrir. Que aquesta tradició hermètica passà al món de cultura llatina ho demostren els fragments d'obres en

llatí que contenen el mateix material en els manuscrits de la Col·lecció Sloane i de la Biblioteca de Catalunya. Per situar els fragments llatins en el seu context, faré una descripció d'aquest material aràbic tal com el trobem al ms. París BN ar. 2577.

Aquest text pertany a la classe d'obres el nom de les quals és acabat en *-ūtās*, *-āṭīs*, *-īṭīs* i *-akbīs*. Aquests textos resulten ésser com el part de les muntanyes, per la dificultat amb què topem per trobar-ne el títol correcte en el ms. de París. A la primera pàgina és anomenat *kitab al-Ustuwawāṭās* d'Hermes el Savi. Més endavant, al foli 11r de l'obra, llegim: «Aristòtil, traductor d'aquest llibre, deia que Hermes deia...»; i *qāla Hirmīs* 'Hermes deia' alterna amb *qāla Aristāṭālīs qāla Hirmīs* 'deia Aristòtil que Hermes deia'. Al foli 34r hi ha l'ambigua indicació «fi del *k. al-Ustūtās* [sic], i aquesta és la primera part del llibre». La segona part comença amb els mots «Segona part del llibre d'Hermes sobre les forces espirituals», i també comença com abans: *qāla Aristāṭālīs qāla Hirmīs*. Aquestes mateixes paraules tornen a aparèixer uns quants folis més endavant, però en aquesta ocasió el text comença així: «Ḥunain ibn Iṣḥāq digué: "Aquest és un dels llibres d'Aristòtil que hem trobat i traduït del grec a l'àrab. És el llibre de les causes de les forces espirituals escrit per Hermes [...] I aquest és el llibre en el qual Aristòtil explicà les causes de les forces espirituals i els *nairinjāt* [...] i això és el que Alexandre exigí a Aristòtil el Savi quan hagué acabat el llibre *al-Iṣṭamākībīs*, que compongué per a ell en el seu viatge a Pèrsia."» Finalment, el colofó del manuscrit indica el nom de l'obra sencera: «El llibre d'Hermes sobre les forces espirituals»; i aquest és el títol que adoptem nosaltres. Però dins l'obra del ms. 2577 de París se'ns donen encara més fonts, amb els títols de «Llibre d'Hermes sobre els secrets ocults i amagats», «Llibre d'Hermes sobre el Dipòsit» i «Llibre d'Hermes sobre els secrets del món».

L'obra comença amb una detallada explicació sobre la relació exacta entre el Megacosmos i el Microcosmos, la qual és vàlida tant a nivell corporal com espiritual. El Megacosmos —o univers— té com a component més extern el firmament, sota el qual es troba l'esfera corpòria dels dotze signes zodiacals. Els set planetes, que són entitats «espirituals», actuen com a vehicles (literalment, «portes») a través dels quals la força espiritual del firmament és transmesa als signes del zodíac i a la Terra. El cap de l'home correspon al firmament, el pit a l'esfera dels

dotze signes i els peus a la terra. A través de les set «portes» del cap —dos ulls, dos narius, dues orelles i la boca—, les quals corresponen, per descomptat, als set planetes, l'influx espiritual passa al pit, on governa els set òrgans interns: el cor, l'estómac, els pulmons, el fetge, la melsa i els dos ronyons. Dins de cadascun d'aquests òrgans resideix una facultat psíquica, com ara la intel·ligència, la ira, l'amor, etc. Encara hi ha una segona divisió, per la qual el cos humà es descompon, de cap a peus, en els diversos signes del zodíac, des d'Àries fins a Peixos. Això és la coneguda *μελοδῆσια* astrològica, però després, de la mateixa manera que els planetes tenen llurs exaltacions en certs signes del zodíac, així els esperits d'aquests planetes regeixen les parts del cos assignades als signes en els quals el planeta té la seva exaltació.

En l'home també hi ha correspondències amb el conjunt del món creat; el cor té simpatia amb els animals de dues potes, el fetge amb els de quatre potes; als pulmons pertanyen els ocells, a la melsa els peixos; i els insectes són assignats als ronyons. Parallels més evidents s'estableixen entre la sang i l'aigua, les venes i els rius, els músculs (juntament amb les ungles) i les roques, i entre els ossos i les muntanyes; els pèls són els arbres i les plantes, mentre que les parts del cos sense pèl són els deserts.

Les forces espirituals es multipliquen com els bacteris dins el cos humà. Les forces espirituals de Venus es reparteixen en 360 venes; 900 venes més contenen els esperits de Mart; els esperits de Júpiter ocupen cadascun les 560 mesures de sang, mentre que les 12 mesures de saliva són ocupades pels esperits de Mercuri. Els esperits de Saturn s'atapeeixen entre els 96.000 pèls, mentre que les escasses 28 mesures de la matèria grisa humana pertanyen a la Lluna. Finalment, les 360 mesures de greix són del Sol.

Però anem massa enllà. Antigament la Terra no tenia cap mena de contingut espiritual. Durant els seus 33.000 primers anys d'existència era un planeta erm i sense vida. Aleshores es féu visible en les aigües la força espiritual dels planetes, i aparegueren els peixos, seguits dels insectes. Al cap d'11.000 anys més aparegueren les bèsties de quatre potes. I, finalment, 55.000 anys després del començament, aparegué l'home sobre la faç de la Terra.

Aquí se'ns dóna una nova i interessant variant de la història d'Adam i Eva (anomenats *Admānūs* i *Haywānūs*). Tots els planetes, llevat de

Saturn, eren en llur exaltació. Això volia dir que es trobaven literalment més a prop de la reserva espiritual del firmament i, per tant, les forces espirituals que transmetien a la Terra eren més intenses que mai. Aquestes forces espirituals es fongueren en la forma d'un ésser espiritual que en el manuscrit és anomenat *Hādūs*. Aleshores, aplegant les forces espirituals del firmament, el zodíac, els planetes i la Terra, i mitjançant la mera força de la voluntat i una concentració del pensament, el *Hādūs* pogué donar vida a *Admānūs*, de primer una mena de *zombie* mancat d'intel·ligència, però més endavant, amb una injecció d'esperits, un home plenament desenvolupat. *Admānūs* esguarda fascinat el seu creador. Es lliura a la seva contemplació i n'està totalment satisfet perquè confia totalment en ell. Però el *Hādūs* infon un son profund en *Admānūs* i li extreu part de la carn i els esperits, a partir dels quals crea *Haywānūs*, de primer una mena d'imatge bidimensional mancada d'intel·ligència. *Admānūs* queda tan captivat per aquesta imatge, que *Haywānūs* es revesteix de plena humanitat i li fa abandonar la contemplació del seu creador, perquè entregui el seu amor i la seva confiança a ella, fins que llurs sentiments mutus culminen en la unió.

Segueix un elogi de la grandesa de l'Home: té poder sobre totes les criatures; coneix tot coneixement; pot fer totes les coses, pot veure-ho tot, pot oir-ho tot, menjar-s'ho tot, beure-s'ho tot. Això és perquè ell és (com l'ànima d'Aristòtil) forma de formes, perquè encarna el conjunt de la Creació, a la qual està també connectat per la matriu de les forces espirituals.

Gràcies a aquesta relació natural amb totes les coses com a Microcosmos, i a la ciència infosa en ell des de Dalt, l'Home té poder per manipular la natura. I les instruccions per fer-ho —o sigui per exercir la màgia— ocupen la resta d'aquesta extensa obra. La «primera part» del llibre acaba amb una explicació de la finalitat de les imatges màgiques o talismans, que cal fer en cadascuna de les 28 mansions de la Lluna. La segona part de l'obra, titulada en el manuscrit «El llibre d'Hermes sobre les causes de les forces espirituals», especifica que en l'exercici de la màgia cal seguir mètodes diferents en cadascuna de les set regions del món. Cada regió del món viu sota el domini d'un dels planetes, que dicta el caràcter, la religió i les lleis dels pobles sota la seva jurisdicció. Cadascun dels planetes i cadascuna de les forces espirituals en llurs diverses «direccions» rep un nom màgic. Tres de les forces espirituals dels plane-

tes —la de dalt, la de davant i la de darrere— no són compostes d'éssers terrenals. Però les altres quatre, sí. Per a totes aquestes forces espirituals compostes hi ha animals particulars, i arbres, i herbes, i gemmes i minerals. Per exemple, el Sol té assignats els animals rapaços, incloent-hi el *filam* de la Xina —que és com un elefant, però té un coll molt llarg en comptes de trompa—, les vaques salvatges, els lleons i les serps verinoses; tot els arbres olorosos amb fruites saboroses, com les figues, els codonys, les pomes i les peres; i totes les espècies roges, perfumades, com ara el nard, el *cyperus* dolç i el sàndal; i l'arròs i els fesols blancs; i l'or, el robí, la cornalina i totes les gemmes rogenques.

Per a cada regió del món se'ns explica un conte sobre la revelació del coneixement de les forces espirituals dels planetes. Resumirem, a tall d'exemple, el conte sobre la regió de Saturn, que és l'Índia.

En un temps en què els habitants de l'Índia no tenien lleis i feien vida d'animals salvatges, llur rei, anomenat Safnadūla, rebé en somnis la visita de l'esperit de Saturn encarnat en un home de raça negra. Seguint les instruccions de Saturn, Safnadūla convocà 72 capitostots de la seva regió del món per a un dia i un lloc determinats on, després d'una fumigació de matèries orgàniques i inorgàniques i d'un sacrifici davant l'estàtua de Saturn, sortí el mateix home negre de dins l'estàtua, vestit de negre, groc i verd, i infongué en cadascun dels 72 ancians un dels 72 esperits saturnians. Aquests esperits els dotaren de coneixement, i així pogueren assumir la direcció de llurs propis assumptes. De més a més, després d'un seguit de purificacions, amb l'abillament ritual, sacrificis, àpats i encanteris (també s'esmenten les paraules màgiques corresponents a cada planeta), cadascun dels 72 ancians aconseguí l'aparició del seu esperit, disposat a obeir les seves ordres.

El coneixement de què són dotats els 72 ancians és primordialment el de fer talismans o *nairinjāt* (paraula persa que designa aquest objecte); i la resta de l'apartat sobre cada planeta és dedicada a les receptes de verins i beuratges (amb els respectius antídots), amb tals ingredients com cervells de simi, llet de búfal, pixats d'elefant i altres substàncies nocives, però també herbes i espècies com ara el clau i la càmfora de ngai. Finalment, se'ns donen les instruccions per fer el segell de cada planeta amb un anell. En primer lloc, s'especifica la mena de gemma a col·locar en cada anell. En el dia del planeta i a l'hora del planeta, s'hi grava la imatge del planeta per la banda de fora; i per la banda de dins

s'hi graven lletres màgiques o criptogrames. Aleshores es col·loca la pedra en l'anell, que ha d'ésser d'un metall determinat, i l'anell confereix uns poders particulars al seu portador.

Si tot aquest material ha estat mai traduït al llatí, no ho sabem pas.⁷ L'apartat sobre els talismans que calia fer en cadascuna de les mansions de la Lluna constituïa un opuscle separat (que no sabem si fou incorporat al *Kitāb al-Ustūṭās* o bé si n'és un extracte), i apareix en una traducció al llatí. Els nostres dos fragments llatins del *Kitāb al-Iṣṭamāṭīs* reporten el material que apareix al començament de la segona meitat del *Kitāb al-Ustūṭās*, i que també trobem a Oxford (ms. Bodleian Library, Marsh 556), sota el títol de «*kitāb al-Madītīs... un comentari al kitāb al-Iṣṭamāṭīs*». Els folis corresponents del manuscrit d'Oxford (M) i del de París (P) són indicats sota els textos llatins. L'ortografia dels manuscrits llatins ha estat mantinguda, i no s'ha intentat d'introduir cap esmena en cap dels dos textos, ni tan sols quan els errors són flagrants (per exemple, *fortuitum* per *fornicationem* als números 89 i 108 de la versió del ms. Sloane). Quan es tracta d'un manuscrit únic del text, l'única esmena possible s'ha de basar en la conjectura, i precisament els errors i les peculiaritats gràfiques poden revelar-nos informació sobre els traductors o els copistes dels textos. La puntuació ha estat modernitzada i s'hi ha afegit la numeració de les frases. Les lletres que manquen en una paraula, i les frases o parts de frases que manquen en el text, són indicades amb punts suspensius entre claudàtors.*

Traducció d'Oriol Gil Sanchis

7. Vid. Ch. BURNETT, *Greek and Latin Works on Astrological Magic Attributed to Aristotle*, dins *Pseudo-Aristotle in the Middle Ages: The Theology and Other Texts*, editat per J. KRAYE, W. F. RYAN i C. B. SCHMITT (Londres 1986), ps. 84-96.

* El material per a aquest article fou aplegat en el curs d'una visita a Espanya pel maig del 1984, la qual fou possible gràcies a una beca de la British Academy. Agraïxo a Xavier Gil Pujol, David Pingree, Jaume Riera i Sans i Lola Badia llur assessorament, i em faig totalment responsable dels errors que hi restin. El meu agraïment, en fi, a Menso Folkerts pel préstec d'un microfilm del ms. 634 de la Biblioteca de Catalunya i a l'Institute for Advanced Study de Princeton, on aquest article ha estat dut a terme.

SLOANE MS 3854, f. 105v

[1] *Iste liber est spiritualium operum Aristotilis et est liber Antimaquis qui est liber secretorum Hermetis. [2] Opera mira possunt operari per hunc librum et est liber antiquus septem planetarum.*

[3] *Liber Antimaquis*¹

[4] Cuilibet populo septem climatum pertinet unus modus spirituum. [5] Quia quilibet ibi habet partem suam per corpus et membra ita quod isti et iste ordinationes ita spiritualia sunt secundum divisiones corporum planetarum septem et secundum gressus eius per 12 signa. [6] Quia per ista poterimus intelligere eius fortunam vel infortunam quia de illis veniunt in mundum spiritus quia sunt divisi ad quamlibet gentem septem climatum. [7] Et quilibet planeta habet spiritum proprium qui descendit de eo et gubernat habitatores qui sunt in suo climate.² [8] Et quilibet spiritus contrarium et scissorem alterius planete cui adversatur in fac et is suis. [9] Item quilibet illorum habet adiutorium alterius planete qui est de natura eius. [10] Maior mundus est divisus in 12 partes et illud est celum /106r/ et omnia que sun in eo. [11] Et celum ambulat in circuitu per 12 signa.³ [12] Signa autem sunt duodecim et planete septem. [13] Et isti sunt gubernatores mundi. [14] Et terra similiter divisa est in partes duodecim sicut firmamentum est, de quatuor quadratis et septem membris.⁴ [15] Quatuor quadrati sunt quatuor qualitates naturarum que sunt Calidum, Frigidum, Humidum, Siccum. [16] Septem membra sunt septem climata que sunt divisa per septem planetas que sunt gubernatores mundi. [17] Et inuunt virtutes suas et virtutes 12 signorum et suorum spirituum omnibus rebus terrestribus. [18] Et sicut firmamentum est divisum in 12 signa ita terra in 12 partes sic quod quodlibet signum habet potestatem in parte sua. [19] Aries est divisio terre de ZIM usque ad finem terre quam incipit primus planeta. [20] Taurus est divisio ACIUS et illud est templum ALBOLOTH usque ad finem terre secunde planete. [21] Gemini est divisio terre MORABIS et est ab FOXE~~LL~~ usque ad finem tertie planete.

1. [1]-[3]. Això és un sumari de la descripció que dona P. f. 38v.

2. [4]-[7], f. 38v.

3. [10]-[11], P, f. 39v.

4. [14], P, f. 40r.

- [22] Cancer divisio est NIGRORUM usque ad finem quarte planete.
 [23] Leo divisio terre ROMANORUM et ANNAHIUS /106v/ usque ad finem terre quinte planete.
 [24] Virginis est divisio GIBELYZ et GELLACĤ et BELHAN usque ad finem sexte planete.
 [25] Libre est divisio terre BABILONIE et ad RAYGUR et FESSEN et terra TURCORUM usque ad finem septime planete.
 [26] Scorpius est divisio terre de ACHIVOS que sunt MONTANA ACHAAURUS et terre eorum et habitaciones.
 [27] Sagittarius est divisio terre PERSIE et CORRACHEN et quod continetur cum eis. <... ...>
 [28] Piscis est divisio terre HELICANIOS que est terra de LALAN DORCHA ECHRA et HANILIS terre orientalis et quod continetur in eis.
 [29] Quatuor anguli qui dividuntur per quatuor qualitates sunt Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio. [30] Caliditas est orientis, frigiditas occidentis, humiditas meridiei, siccitas septentrionis.
 [31] Climata sunt septem, que dividuntur per septem planetas ita quod quelibet planeta suum gubernat clima. [32] Et ista septem climata comprehendunt 12 signa que dividuntur per 12 divisiones terre. [33] Et per illum modum /107r/ dividuntur septem climata per septem planetas:
 [34] Terra de VIRGEN est SOLIS
 [35] Terra BABILONIE est Lune
 [36] Terra TURCORUM est Martis
 [37] Terra PERSIE est Mercurii
 [38] Terra ROMANORUM est Iovis
 [39] Terra ARABUM est Veneris
 [40] Terra INDIE est Saturni⁵

[41] Et ista septem climata divisa per septem planetas. [42] Et quelibet planeta suum gubernat clima. [43] Et in procedendo per 12 signa potest quelibet planeta iuvare vel impedire factum alterius planete ita quod apparbit virtus eius in alio climate quod non est suum per istum modum:

[44] Quando unus planeta intravit domum alterius aut suam exaltacionem impedit virtutem eius in suo climate et mutabit naturam eius, secundum quod fuerit potestas eius in eo aut secundum quod fuerit amicus vel inimicus illius planete.⁶ [45] Quia iste septem planete habent amiciciam et inimiciciam et convenienciam et disconvenienciam quidam cum aliis, ut videmus gentes unius climatis quod aliquando est amicicia [est] inter eos,

5. [34] - [40], P. f. 41r. El primer país és Ĥrĥ (= Jurjan?).

6. [44] - [113], P, fs. 41v-44v, M fs. 28r-29v.

aliquando inimicia propter virtutes spirituales /107v/ que a planetis veniunt. [46] Sicut quando Saturnus venit in domo Iovis, est sibi contrarius quia est inimicus eius. [47] Et quando intravit eius exaltacionem, facit dampnum in suo climate et malum suo populo donec exeat inde. [48] Et quando Saturnus intrat domum Martis, impedit eum et facit quod populus sui climatis interficiatur quidam cum aliis. [49] Et si intraverit gradum sue exaltacionis, facit eos discordare contra suum principem et regem. [50] Et si Saturnus intraverit domum Solis, non mittet inter eos discordiam set erit siccitas et infirmitates. [51] Et quando intrav<er>it suam exaltacionem, eveniet dampnum populo climatis et terre a parte suorum regum. [52] Et si Saturnus intraverit domum Veneris, iuvabit eum cum su spiritu et roborabit gentes sui climatis quo devinct suos inimicos, propter amicitiam que est inter eum et Venerem. [53] Et si intraverit suam exaltacionem, devinct gens illius climatis suos inimicos et habebunt potestatem super illos. [54] Et si Saturnus intrat domum Mercurii, erit securus ab eo et gentes illius climatis erunt securi ab inimicis suis quia non impediunt eos in /108r/ aliquo. [55] Et si intraverit eius exaltacionem, recipiet iniuriam a suis regibus. [56] Et si Saturnus intraverit in domum Lune, populi illius climatis spoliabuntur a suis inimicis et facie<n>t eis dampnum et ipsi habebunt pacem inter se. [57] Et si intrav<er>it eius exaltacionem, populus illius climatis pacietur infirmitates.

[58] Si Iupiter intraverit domum Saturni, temperabit eum et ostendet sapienciam illi climati auferens infortunia, et dat eis fortunam. [59] Et si intraverit in eius exaltacionem, faciet bonum regem populi illius climatis et reges facient bonum populis et habebunt gaudium cum eis. [60] Et si Iupiter intraverit Martis, auferet eis suam substanciam que erat in populo illius climatis quod non interficient se quidam cum aliis. [61] Et si intraverit eius exaltacionem, faciet quod reges sint bone voluntatis contra populum suum et gaudebunt cum eis. [62] Et si Iupiter intraverit domum Solis, crescet in populo illius climatis magna sapiencia et intellectus. [63] Et si intraverit eius exaltacionem, faciet eos intelligere /108v/ scienciam et quod habebunt in eis quod antea nesciebant. [64] Si Iupiter intrat domum Veneris, faciet populum illius climatis concordare et esse ex una voluntate et defendet eos a suis inimicis. [65] Et si intraverit eius exaltacionem, populi illius climatis gaudebunt cum suis principibus et custodientur ab omnibus pestilenciis et infirmitatibus et siccitatibus. [66] Si Iupiter intraverit domum Mercurii, illud clima habundabit omni bono et erunt boni anni in pane et fructibus et custodietur ab omnibus pestilenciis. [67] Et si intraverit eius exaltacionem, auferet eius malum regem pro bono tenenti eos ad ius et iusticiam, faciens eis bonum. [68] Si Iupiter intraverit domum Lune, crescet populo illius climatis intellectus et substancialitas.

[69] Et si intraverit eius exaltacionem, faciet regem illius climatis bone voluntatis contra populum et gaudebunt cum eo.

[70] Si Mars intrat domum Saturni, facit quod populus illius climatis interficiatur quidam cum aliis. [71] Et si intrat exaltacionem eius, facit populum climatis interficere regem suum. [72] Si Mars intrat domum Iovis, securat eum nil mali faciens ei. [73] Et si intrat eius ex- /109r/ -altacionem <...> [74] Si Mars intraverit domum Solis, devincitur ab eo, non potens ei facere malum aliquid. [75] Si Mars intrat domum Veneris, iuvat populum illius climatis ad interficiendum inimicos suos. [76] Si Mars intrat domum Mercurii, dampnatur populus illius climatis contra regem suum et exponunt eum. [77] Et si intraverit eius exaltacionem, interficient regem suum et interficientur <quidam> cum aliis. [78] Et cum Mars intrat domum Lune non potest ei facere malum.

[79] Si Sol intrat domum Saturni mittit illuc spiritum suum fortunatum; ita clima illud erit habundans et populus concordabit cum rege suo. [80] Et si intrat eius exaltacionem, dabit bonam voluntatem regi contra populum suum et erit supplicans eis et honorabit eos et gaudebit cum eis et ipsi cum eo. [81] Quando Sol intrat domum Iovis et eius exaltacionem, crescit populo illius climatis magnus intellectus sapientia multa et bonum. [82] Cum Sol intrat domum Martis, custodiet populum illius climatis cum suo spiritu fortunato et quod facient malum quibusdam aliis. [83] Et quando intrat eius exaltacionem, dat regi bonam voluntatem contra populum suum et populo contra regem. [84] /109v/ Si Sol intrat domum Veneris, dirigit populum illius climatis ad omne bonum faciens eos veraces et legales et mittit pacem inter eos. <[85] [86]> [87] Et quando intrat eius exaltacionem, populus illius climatis recipiet placitum a rege suo. [88] Quando Sol intrat domum Lune, crescit bonum illius climatis et sapientia et potestas.

[89] Venus quando intrat domum Saturni mittit fortuitum in populo illius climatis et viri non diligent uxores suas. [90] Et quando intrat eius exaltacionem, rex habebit malam voluntatem contra populum suum et interficiet ex eis et eis faciet iniuriam. [91] Quando Venus intrat in domum Iovis, facit voluntates hominum concordare cum mulieribus et erit terra habundans et bona. [92] Et quando intrat exaltacionem eius, custodit populum ab infirmitate et dampno et faciet eos bene morigeratos. [93] Quando Venus intrat domum Martis, faciet in illo climate multa mala et plures meretrices et non diligent se quidam cum aliis nec diligent suum regem. [94] Et quando intrat exaltacionem eius, veniet inter populum illum /110r/ guerram et discordias, tormenta, pestilencias, paupertatem et siccitatem. [95] Quando Venus intrat domum Solis aut eius exaltacionem, securat eum et non facit malum populo illius climatis, [96] <...> non devincetur a suis inimicis et mittet totum suum posse in cordibus suarum mulierum et erit ibi multum

fortuitum. [97] Et quando intrat exaltacionem suam, cadent inter homines illius climatis occisiones et pestilencie in arboribus <et> segetibus. [98] Quando Venus intrat domum Lune, non faciet malum aliquid in suo climate.

[99] Mercurius quando intrat domum Saturni non impedit populum suum. [100] Quando Mercurius intrat domum Iovis, faciet eius contrarium et quod habebunt potestatem super aliis. [101] Et quando intrat suam exaltacionem, mittet discordiam inter populum et regem in suo climate. [102] Et quando intrat domum Martis, est dampnum populo illius climatis et non diligent se et mittet inter eos terrorem et metum, paupertatem et malum. [103] Et quando intrat exaltacionem, mittit guerram inter populos et interficientur sine causa. <[104] [105]> [106] Et quando Mercurius intrat domum Solis, erit illud clima habundans bonis. <[107]>

[108] Luna quando intrat Saturnum, mittit fortuitum in populo illius climatis. [109] Si intrat domum Iovis, mittit in populo illius climatis amorem et crescit eis sapiencia et bonitas. [110] Et quando intrat domum Martis, habebit potestatem in climate illo et custodiet eos a guerra et faciet eos bene morigeratos. [111] Et quando intrat domum Solis, crescit in populo sapiencia boni mores et adiuuabunt se ad invicem. [112] Luna intrans domum Veneris custodiet illud clima ab omni malo et de malis moribus. [113] Et quando intrat domum Mercurii, crescet populo illius climatis sapiencia et intellectus et bonum in omnibus rebus.

BARCELONA, BIBLIOTECA DE CATALUNYA, MS 634.

/fo. 25v/

De amicitia vel inimicitia planetarum

[29] Item sciendum quod in mundo sunt quatuor anguli, scilicet oriens, occidens, septentrio, et merideis, et hii sunt divisi secundum quatuor qualitates, quia orientis est caliditas, occidentis frigiditas, septentrionis siccitas, meridiei humiditas. [30-33] Item mundus divisus est per .vii. climata, secundum quod sunt .vii. planete, quorum quilibet regit et gubernat suum clima. [34-40] Terra Indie est Saturni, terra Rome est Iovis, terra Turcorum et Tartarorum est Martis, terra Jurgei et Solis, terra Arabie est Veneris, terra Persie est Mercurii, terra Babilonie est Lune. [41-43] Horum enim quilibet suum clima gubernat eundo per .xii. signa, et unus potest iuvare ad factum alterius si est paris vel similis virtutis, aut etiam nocere, si et disimilis vel contrarie virtutis.

[44] Pro cuius evidencia est sciendum quod quando unus planeta intrat domum alterius vel in suam exaltacionem, turbat virtutem illius in suo climate, et mutat naturam alterius in suam. [45] Nam si unus planeta facit

amiciam cum alio, tunc gentes illius climatis habent amiciam inter se. Si autem unus planeta facit inimiciam cum alio, tunc gentes illius climatis habebunt inimiciam inter se, et hoc contingit ratione virtutum e influentiarum a dictis planetis procedentium.

[46] Unde quando Saturnus intrat domum Iovis contrariatur ei et eius est inimicus, et ideo causat contrarietates et inimicias inter gentes climatis Iovis. [47] Et si intrat in sua exaltatione, multum dampnum afert populis dicte climatis donec exiit ab illo. [48] Si intrat domum Martis, causat rixas et guerras inter gentes illius climatis, in tantum quod se ad invicem interficiunt. [49] Et si intrat gradum sue exaltationis, facit populos discordantes et eorum voluntates erigere contra suum regem. [50] Si intrat domum Solis, non ponit ibi inimicias, set dat gentibus illius climatis siccitatem et infirmitates. [51] Et si intrat in sua exaltatione, facit pervenire eis dapnum et timorem ex parte ipsorum regum. [52] /fo. 26r/ Si intrat domum Veneris, iuvat cum suo spiritu et virtute, et mitit vires in gentibus illius climatis ad vicendum inimicos, et hoc propter amiciam que est inter Saturnum et Venus (*sic*). [53] Et si intrat in eius exaltatione faciet eis dapnum. [54] Si intrat domum Mercurii, nullum malum infert gentibus illius climatis, et eos asecurabit de suis inimicis. [55] Et si intrat in eius exaltatione, faciet eis dapnum. [56] Et si intrat domum Lune, gentes illius climatis inter se habebunt pacem. [57] Et si intrat in sua exaltatione, dabit populis infirmitates, siccitatem et paupertatem.

[58] Iupiter quando intrat domum Saturni, facit temperale et docet hominibus illius climatis sapientiam et scientiam et eorum turba infortunium, datque eis fortitudinem ex sua natura. [59] Et si intrat in sua exaltatione, generat in regibus bonam voluntatem erga populos illius climatis, et faciet eis bonum et cum illis gaudebunt. [60] Si intrat domum Martis, aufert ab eo malam voluntatem quam habebat ad populos illius climatis, et non se interficient, et concordabit eos et faciet esse bone voluntatis. [61] Et si intrat in sua exaltatione, faciet esse reges bone voluntatis erga populos et gaudebunt cum eis. [62] Si intrat domum Solis, crescet populus illius climatis magna sapientia et scientia, et erunt magni et acuti intellectus. [63] Et si intrat in sua exaltatione, faciet illos intelligere scientias quas intelligere et scire laborant et que antea nesciebant. [64] Et si intrat domum Veneris, concordabit populos illius climatis in eadem voluntate et bonum eis faciet et defendet ab eorum inimicis. [65] Et si intrat in sua exaltatione, gaudebunt populi cum eorum regibus, et erunt securi a pestilenciis et infirmitatibus. [66] Si intrat domum Mercurii, illud clima omni bono habundabit, et erit fertile et bonum annum panis et fructuum habebunt gentes, et custodientur a pestilenciis. [67] Et si intrat in sua exaltatione permutabit eis malum regem pro bono, qui eos tenebit in iusticia et directo et eis faciet multum bonum.

[68] Si intrat domum Lune, generabit in populis illius climatis magnum intellectum et subtilitatem. [69] Et si intrat in sua exaltatione, rex illius climate erit bene fortunatus et bone venturae, et omnes populi gaudebunt cum eo.

[70] Mars si intrat domum Saturni, contrariabitur ei, et ideo contrarietates et guerras in populis illius climatis generabit, et unus contra alium insurgent, et se interficient. [71] Et si intrat in sua exaltatione, populi interficient reges suos et in legibus discordabunt. [72] Si intrat domum Iovis, ascurabit eum et malum non faciet in suo climate. <[73]...> [74] Si intrat domum Solis, est victus et non potest ei malum facere. [75] Si intrat domum Veneris, iuvat populos eius climatis ad vincendum et interficiendum inimicos. [76] Si intrat domum Mercurii, destruit voluntates populorum illius climatis contra eorum regem, et auferent potestatem ab eo. [77] Et si intrat in sua exaltatione occident eum, et se invicem postea interficient. [78] Et si intrat domum Lune, nullum malum facere poterit in eius climate.

[79] Sol si intrat domum Saturni, illud clima erit vic<tu>osum et fertile et habundabit omni bono, et concordabit populos cum rege suo. [80] Et si intrat in eius exaltatione, dabit regi bonam voluntatem erga populos suos, et gaudebunt simul, et faciet eis magnum bonum. [81] /26v/ Si intrat domum Iovis, et in sua exaltatione, faciet crescere populos illius climatis in magna scientia et intellectu. [82] Si intrat domum Martis custodiet populos illius climatis quod nullum malum accipiet nec sibi invicem faciet. [83] Et si intrat in eius exaltatione, concordabit reges et populos in bona voluntate. [84] Si intrat domum Veneris, ascurabit populos illius climatis in omni bono, et faciet eos bonos veridicos et fideles, et pacem ponet inter eos. [85] Et si intrat in sua exaltatione, terra eorum erit fertilis et habundans in pane et fructibus. [86] Si intrat domum Mercurii, ponet gratiam in populo illius climatis, et etiam faciet mercatum de blado. [87] Et si intrat in sua exaltatione, terra eorum erit fertilis et habundans in pane et fructibus. [88] Si intrat domum Lune, crescet magnum bonum in illo populo, et magna scientia et sapientia, et posse magnum dabit eis.

[89] Venus si intrat domum Saturni, generabit fornicationes in populo, et homines <non> diligunt uxores. [90] Et si intrat in sua exaltatione, dabit malam voluntatem regi contra populum, et eos affigunt iniusticia et interficient. [91] Si intrat domum Iovis, concordabit voluntates baronum cum uxoribus, et terra habundabit omni bono. [92] Et si intrat in sua exaltatione, custodiet populum a dampno et infirmitate et faciet eos esse bonorum morum et conversacionum. [93] Si intrat domum Martis, fient in illo climate multe prave mulieres et se invicem odientes. [94] Et si intrat in sua exaltatione mitet in populis discordias, guerras, pestilencias, siccitatem et paupertatem. [95] Si intrat domum Solis, in sua exaltatione ascurabit eum, et <n>ullum

faciet sibi malum. [96] Si intrat domum Mercurii, iste populus devictus erit ab inimicis, et ab uxoribus, et multa fornicacio erit ibi. [97] Et si intrat in sua exaltacione, erunt ibi mortalitates et pestilencie in bladis et arboribus. [98] Si intrat domum Lune, nullum malum faciet in suo climate.

[99] Mercurius si intrat domum Saturni, erit pax inter gentes illius climatis, et si intrat in sua exaltacione, subtiliabit eos. [100] Si intrat domum Iovis, contrariabitur ei et erit discordia inter gentes. [101] Et si intrat in sua exaltacione, erit discordia inter regem et populum. [102] Si intrat domum Martis, dapnum facit populis illius clime, et erit mala voluntas inter eos, et ponet inter eos pavorem et timorem et paupertatem et malum. [103] Et si intrat in sua exaltacione, guerram ponet in populis, et se invicem interficient sine ratione. [104] Si intrat domum Veneris, mitet mortalitates in populo illius clime et vincentur ab inimicis. [105] Et si intrat in sua exaltacione ponet malam voluntatem inter eos et ipsorum reges. [106] Si intrat domum Solis, illud clima habundabit omni bono et erit vic<tu>osum. [107] Si intrat domum Lune, asecurabit populos et nullum malum faciet eis.

[108] Luna si intrat domum Saturni, prevalebit in illo climate virtus et spiritus Lune. [109] Si intrat domum Iovis, ponet dilectionem in populis, et crescent in eis sciencia et boni mores. [110] Si intrat domum Martis, mitigabit eum. [111] Si intrat domum Solis generabit inter eos amorem et dilectionem, et crescent in eis sciencia et boni mores. [112] Si intrat domum Veneris, custodiet eius clima ab omni malo, et a malis moribus. [113] Si intrat domum Mercurii, crescent in populis sciencia et intellectus in omnibus bonis peragendis.

Hii enim planete eorum spiritus et virtutes quas recipiunt a .xii. signis zodiaci, transmitunt omnibus rebus creatis, secundum astrologos.